
ОЛЕГ ОЛЬЖИЧ

Олег Ольжич, як і Олександр Теліга, належить до "Правилької школи" в українській поезії. Її створили в 20-х роках представники української інтелігенції, які в політичних міркуваннях емігрували з України до Чехо-Словаччини. Центром еміграції ставали Прага і Подєбрадзе. Громадське, культурне, літературне життя українського осередку в Чехо-Словаччині було активним: діяла видавництво, функціонували вучилі, на сторінках журналів виступали письменники-емігранти й автори з материкової України, традиційними були літературно-мистецькі вечори та зустрічі. У таких умовах виникає літературне явище, назване "Правильною школою", до якої належали С. Малицький, Н. Шиндлер-Холдрва, О. Теліга, О. Латуцька, Олег Ольжич.

Поступовий талант Олег Ольжич успадкував, очевидно, від батька — Олександр Олеса, але образ власний шукав. Він увійшов в історію української літератури як людина і поет героїчного складу, незламний борець за волю свого народу. Його людський світ охоплює Україну в широкій діалогічній історичній події — від X до XX століть, у координатах його художніх роздумів — складні перипетії та факти, через які виявляється громадянська позиція поета:

...ді, запрохані гості
Пронесли просторами хрест —
Де б'ються ворони на решт.
Ложать на тілі України
І проклятіє, злоду.
І до сьогорішньої днини
Весь її чорною біду.

Левити, уперлася у пера,
Кінці, мов крила, розпростер —
І що творилося тут перше,
Те саме твориться тепер.

Звертаючись до історії, Олег Ольжич осмислює роль і місце України в майбутньому, мобілізує сучасників до боротьби на її відбудованих.

Як справедливо стверджує М. Ільницький, "ім'я Олег Ольжич — щось більше, ніж літературний псевдонім. Це радше одна з ілюстрацій щиро обдарованої природою особистості, що найповніше проявила себе у трьох галузках літератури, мистецтві, політичній діяльності, і відповідно жовіла з цих ілюстрацій має своє ім'я: Ольжич, Кандиба, Вардані". Ці цимні словами перекликається думкою літературознавця М. Новицького: "Феномен Ольжича як людини, поета і вченого тісняє в сучасності, а тісняє зв'язку життя і творчості з Богом трагічною смертю".

Основи віки життя і творчості

- 8 липня 1907 р. Олег Кандиба (Ольжич) народився в Житомирі, в сім'ї відомого українського поета Олександрів Олени;
- 1923 р. від'їждів із матір'ю до батька в Бердичів, а звідти у Чехо-Словаччину;
- 1924—1929 рр. навчання на філософському факультеті Карлового університету (Прага), паралельно — студії в Українському педагогічному інституті імені Михайла Драгоманова та Українському Вільному Університеті;
- 1928 р. перший літературний успіх — оповідання "Гудина";
- 1929 р. вступ до ОУН;
- 1927—1942 рр. керівник Культурної Рефератури ОУН;
- 20-ті—40-ві роки активна наукова і видавничо-редакційна робота, подвійна з напруженою політичною діяльністю;
- 1935 р. перша поетична збірка "Річ";
- 1940 р. збірка "Вояжі";
- 25 травня 1944 р. арешт у Львові;
- 9 червня 1944 р. смерть у фашистському концентраційному таборі Заксенгаузен;
- 1946 р. посмертна збірка "Підвояжці".

“Вона зросла з шукання і росту...”

Цей вірш поета — про молоде покоління борців на національну ідею:

А господарює, мужик повалити
Уже росте на молодій землі.

П. Філіпович

Вона зросла з шукання і росту,
Воскурно-мужик, повне буйних сил,
Замосаки в свої тугі думки
І в броню власних мускулатурних тіл.

Тяжко сонно в передсудинні бони,
Не знаючи вагання і кивків,
Покірну землі чуттєв під ногою
І люті ворон снаго далечінь.

Творчість Олега Ольжича створює в дельтових історичних, важко героїчного життєвого етапі, порту, дієння. Так, у вірші “Нащо слова? Ми діла робимо...” він висловлює думку про необхідність активності, а не споглядачності, праскованості, фальшивої патетики:

Міцніша віра і домінісний чин
За словобудів і за чимпанкі!

У “Високому Волкові” поет зображує людину вагою і міць духу, підкреслює їхню важливість як рушійної сили людських дієнь:

Закохав — і будеш. В людині, затим,
Лежить невідчужливо сила.

Подібні думки та інтонації характерні й для вірша “Вона зросла з шукання і росту...”. Олег Ольжич малює уявляючий портрет молодих патріотів, мужиків, відважних, сильних лідерів, які, шукуючи ідеалів, втрачають досвід батьків, але не схвалюють їхніх вагань, сумнівів, душевної розчуленості, сентиментальності. Нова доба, нової реальності часу, уроки історії гартують молоде покоління. У ньому гармонійно поєднано притаманні юні оптимізм, радість пізнання життя і мужність, силу духовну і фізичну. Молоді люди вважають себе резервом нації, готові до боротьби, до самопожертви, свідомі свого призначення — їхній порив схожий у “смію далечінь”. Цей образ прекрасного майбутнього запозичено з

поезії М. Рильського, творчістю якого захоплювався Олег Ольжич.

Віршу передусім епіграф із поезії П. Філіпповича "Вільночи у жімено сонного насіння...". Відомий прокламний вірш у молоді покоління, не раз проголошували: "Слава тобі, молоде покоління, дню молодий!"; "І наші дві аджакуть днінами світлом прийдешні покоління". У поезії П. Філіпповича протиставляються дві життєві позиції: з одного боку, — "надії мрійні і смутні жвавілля", а з іншого, — мужність, розум, здуманість, саме за ними майбуття. Вдало знайдений П. Філіпповичем образ "сонного насіння" потверджує цю думку — весняна, молода земля пробуджує до нового життя навіть замріяних і байдухливих людей.

Якщо П. Філіппович опосереді у своїй сучасності лише перші "наростки" нового молодого покоління, то Олег Ольжич уже був одним із його представників. У вірші-маніфесті він вітає утвердження нової людської особистості, нової психології української молоді — оптимістично настроєний, енергійний, невтомний у своїй боротьбі. Смути фраз, лаконічність вислову, опадливність у кульмінації зворотах, за якими приховано великої сили духовний потенціал, — ці риси, притаманні поезії Олега Ольжича загально, вперше вишкілься і у вірші "Вона просно в шунання і розпуки...".

"Галли"

Як і попередній вірш Олега Ольжича, поезія "Галли" — сплила, незламна за об'ємом, тому наведено її повністю:

О, невмирульої скан'ялілі дні.
Міцна рума над людьми і богами.
...Читай там, у сірій даліні,
Литос герани за кама.
Ми подолаем знов. Ще не одні
Нам скореться. Над все с вірній криши.
Та нам такос судилося разбитися
Колісь і десь об гори кам'яні.

Дослідники творчості Олега Ольжича справедливо відзначають, що його вірші мають два аспекти: публіцистичний, гоетрі, заснажені пафосом боротьби, і поетич, у яких віддзеркалюються глибокі фазові знання та зацікавлення автора. Вік поглядом ученого прозирає в товщу століть, намагачься зловити

ти дух та атмосферу сувереного давнього життя, цієї передісторії людства, щоб знайти там проміцці у сьогоденній дзві, щоб силою і міццю історичного минулого гартувати й надихати сучасників.

Галли — давній народ, який жина переважно на території сучасної Франції. Його визначальна ознака — кипуча енергія, відвага, багачення воєних завойовань, потяг до невіданих просторів. Їхня доба — доба формування воєнодох народів — загадує "невомовні слава"яні дії". Ці метафоричні епітети розкривають сутність непрямітної епохи, коли людську переслідували різноманітні і несподівані небезпеки, проте галли сміливо долають їх, ідуть вперед у передмітті воєних воєнодох, воєних прагод. Автор відкриває свіжок таємничості і загаданості над душкою цього воєнодохного народу, над його праженням уділітн, самоствердитися міццю "мірної краці". Обтанні два рядки вірша — коштнчно-історіософське висловення про циклічність розвитку людства в часі, про закономірність життя і смерті. Услідження того, що галлам "суднакося ревітнться воєнодох і десь об гори слава"яні", не зменшує їхньої відваги, а примикосуює її, залковуює душі хоромом і дією. Саме такими прагують багачити слова сучасників Олег Ольжича.

"Рінь"

"Археологічний" мотив звучить і в цій поезії (наведемо її повністю):

Де шалак у жовті вірюється стіни
І уранце над закрутом сражати,
Нам погляд, жуваксланний на жнть,
Затримує жеротній прощарон рінь.

Вона сука і сіра. Але вії
Примикосеш перед каміньом у піску —
І раптом чуєш силу вод ріучку
Та ріаність вітру, що над нею віє.

Рінь — гальна, дрібно камінен, ровами обточене водою, вітром, для поета як головно те, що це міцкій свідок історичного часу, який так багато міг би розповісти про минуле. Проте уважна людина, а вчений археолог тим більше, обов'язково задумастися про "силу вод ріучку", про "ріаність вітру,

що над ними віє", коли поєднати на стіні уривки "жорсткий прощарен ріки". Так, вона антична, "суха і сіра", але разом з тим — велика талантиця, яка приковує тисячолітній досвід людства, чийсь поразки і перемоги, невпинний хід історії.

"Ріка", як і однокімнатна збірка, — це твори великої інтелектуальної напруги, які в точних і окупних образах охоплюють предметно й узагальнено вадначає сутність історії. Використовуючи свої знання археолога, філософа, історика, Олег Ольжич вибудовує власну світоглядну та естетичну концепцію, згідно з якою минуле, сучасне і майбутнє — це невіддільний ланцюг. Відтак автор намагається сокрити історію, окреслі матеріальні предмети, що збереглися віддавна, — наміть, уламки кераміки, а також реконструювати зображення слова її дух як вічну боротьбу. Образ каміння є і у вірші "Ріка", і в поезії "Пророк", він єдине в улюбленні в Олеся Ольжича: "Я — наміть в Воєній праці", "річки течуть по водію — камінням сухим і черним". Як означає М. Ільницький, "позначкою "камінності", твердості в аверсію дії втворення мовляв, характерну для поезії Олеся Ольжича".